

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI

- sugerowana trasa zwiedzania
- zabytkowe budowle (wybrane)
- nekropolie
- tory kolei warszawsko-wiedeńskiej
- Centrum Informacji Turystycznej
- parkingi
- strefa bezprzewodowego internetu
- szatynie publiczne

1. Dworzec kolei warszawsko-wiedeńskiej. (ul. POW 7) Linie oddano do użytku publicznego 7 października 1846 r. W mieście zlokalizowano też stacje towarową oraz parowozownię i warsztaty kolejowe. Po 1880 r. w pobliżu stacji utworzony został Foksal – ogród kolejowy.

2. Fabryka machin i narzędzi rolniczych. W latach 1868–75, za stacją kolejową powstała odlewnia żelaza, mosiądzu i białego metalu Władysława Korzeniowskiego (syna pisarza Józefa). Wykonywano tam pomniki, ławki, tablice, stoliki ogrodowe, kominki i drzewiczki itp.

3. Młyn parowy Izraela i Jakuba Pniowerów. (ul. Słowackiego 36) Powstał w roku 1861. Jeden z nowoczesniejszych zakładów przemysłowych ówczesnego Piotrkowa. Produkował rocznie ok. 2680 tys. ton mąki i kaszy.

4. Kamienica „rosyjskiego kupca”. (ul. Dąbrowskiego 15) Na ścianie zachowały się napisy w języku rosyjskim - reklamy artykułów szkolnych, galanterijnych i kosmetyków, oraz skrzynka na listy z tłoczonym cyrylicą napisem „poczta”.

5. Towarzystwo Kredytowe Ziemskie. (ul. Dąbrowskiego 7) W roku 1886 rozpoczęto budowę gmachu Dyrekcji Szczegółowej Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego. Budynek wyróżniały nowatorskie rozwiązania techniczne i ozdobny tympanon z płaskorzeźbą symbolizującą rozwój rolnictwa w guberni piotrkowskiej.

6. Dom gubernatorów. (ul. Sienkiewicza 7) Wybudowany na dawnym placu urzędu pocztowego. Wraz z biurami gubernatora budynki te tworzyły centrum administracyjne. Działali tu wydział ogólny, lekarski weterynaryjny, budowlany i administracyjny.

7. Dawny urząd gubernatora. (ul. Sienkiewicza 10/12) W kamienicy Jaroszewskich znajdowały się biura gubernatora piotrkowskiego. Gubernator, wicegubernator, sekretarz, radcy resortowi i asesory kierujący wydziałami tworzyli rząd gubernialny.

8. Poczta. (ul. Słowackiego 17) Budynek wzniesiony ok. 1834 r. W latach 1871–85 mieściła się tu Dyrekcja Okręgu Poczтового dla trzech sąsiednich guberni.

9. Popówka. (ul. Słowackiego 16) Kamienica wybudowana została w 1870 r. z przeznaczeniem na mieszkanie dla popa. Działała tu ochronka

św. Zofii dla dzieci prawosławnych. W pobliżu znajdował się pierwszy cmentarz prawosławny.

10. Prawosławna Cerkiew Katedralna p.w. Wszystkich Świętych. (ul. Słowackiego 15) W połowie XIX w. do miasta zaczęło napływać coraz więcej wyznawców prawosławia. Budowlę ukończono w 1847 r. Po 1867 r. cerkiew została przebudowana wg projektu Iwana Wasilijewicza Stroma. Na uwagę zasługuje bogate wyposażenie i dwupoziomowy rzeźbiony ikonostas. Po zachodniej stronie cerkwi znajduje się sarkofag ks. Mateusza Werzykowskiego zm. w 1868 r. pierwszego proboszcza piotrkowskiej cerkwi.

11. Drukarnia „Tygodnia”. (ul. Słowackiego 9) Prowadzona przez Mirosława Dobrzańskiego tłoczyła m.in. sprawozdania, ulotki, modlitewniki, poradniki i kalendarze. Przy drukarni funkcjonowały skład papieru i materiałów piśmiennych oraz introligatornia.

12. Pałac Sprawiedliwości. (ul. Słowackiego 5) Budynek sądu i archiwum, to największa inwestycja okresu gubernialnego. Powstał w roku 1906. Mieściły się tu Sąd Okręgowy, Sąd Pokoju oraz prokuratura. Obecnie Gmach jest siedzibą piotrkowskich sądów i Archiwum Państwowego.

13. Klasztor Bernardynów. (ul. Słowackiego 2) Siedziba władz powstańczych w 1863 r. Pod przykryciem krzyżem w 1862 r. odbywały się manifestacje uczniów piotrkowskich szkół. Po kasacji zakonu po 1864 r. ogród klasztoru udostępniony został mieszkańcom miasta i stał się ulubionym miejscem towarzyskich spotkań. W budynkach klasztornych znajdowała się min. siedziba redakcji „Gubernialnych Wiadomości”, drukarnia rządowa oraz areszt policyjny.

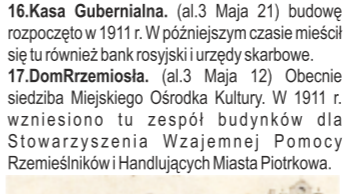

14. Kamienica „bez kantów”. (Słowackiego 1) Nazwę tłumaczy anegdota. W rozmowie z architektem inwestor zakrzyknął „Tylko bez kantów!” Projektant zrozumiał to dosłownie i zaokrąglił narożniki kamienicy. Tu urodził się i spędził dzieciństwo Stefan Rowecki „Grot”. Zanim został Komendantem Główny AK, Rowecki był członkiem skautingu i Związku Strzeleckiego oraz żołnierzem legionów. Walkę z zaborcą zaczął jako dziecko, oblewając atramentem wyróżniających się uczniów szkoły rosyjskiej.

15. Pałac Rudowskich. (Pasaż Rudowskiego 4) Jednopiętrowy, eklektyczny gmach zbudowany w 1899 r. dla Karola Rudowskiego. Przed I wojną światową mieszkał tu w apartamentach carscy urzędnicy. Obecnie w pałacu mieści się Państwowa Szkoła Muzyczna I i II Stopnia.

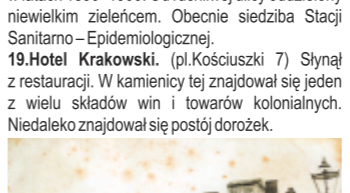
16. Kasa Gubernialna. (al. 3 Maja 21) budowę rozpoczęto w 1911 r. W późniejszym czasie mieścił się tu również bank rosyjski i urzędy skarbowe.

17. Dom Rzemiosła. (al. 3 Maja 12) Obecnie siedziba Miejskiego Ośrodka Kultury. W 1911 r. wzniesiono tu zespół budynków dla Stowarzyszenia Wzajemnej Pomocy Rzemieślników i Handlujących Miasta Piotrkowa.

18. Pałac Lipińskiego. (al. 3 Maja 8) Wzniesiony w latach 1890–1900. Od ruchliwej ulicy oddzielony niewielkim zieleńcem. Obecnie siedziba Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej.

19. Hotel Krakowski. (pl. Kościuszki 7) Słynął z restauracji. W kamienicy tej znajdował się jeden z wielu składów win i towarów kolonialnych. Niedaleko znajdował się postój dorożek.

20. Hotel Litewski (Rynek Trybunalski 2) znajdował się w narożnej kamienicy Józefa Michalskiego. Hotelowa restauracja serwowała krajowe i zagraniczne alkohole i wyborną kuchnię. W hotelu odbywały się wystawy i odczyty. Bywała tu Helena Modrzejewska, w 1888 r. Gabriela Zapolska próbowała popełnić tam samobójstwo.

21. Ratusz. (Rynek Trybunalski) Decyzje o jego rozbiórce podjął gubernator Kochanow w 1867 r. Mimo, że przypisuje mu się niszczenie śladów polskości, to rozbiórka ratusza poddyktowana była raczej planami zmian urbanistycznych.

22. Kamienica Grabowskich. (pl. Czarnieckiego 10) Budynek z II poł. XVIII w., własność prawosławnych Greków. Na przełomie XVIII i XIX w. mieściła się tutaj pierwsza w Piotrkowie kaplica prawosławna. W kamienicy ma siedzibę Oddział PTTK im. Michała Rawity Witanowskiego.

23. Cytadela. (Rynek Trybunalski 7) Kamienica rodziny Żarskich była siedzibą powołanej wobec niepokojów i manifestacji w Piotrkowie rosyjskiej Komisji Śledczej i Sądowo-Wojennej i więzienia śledczego, przez które przeszło setki powstańców styczniowych. Kroniki podają, że pewnego dnia dwaj przesłuchiwanymi powstańcy wyskoczyli przez okno na bruk Rynku. Dobito ich kolbami karabinów i nahajkami i pochowano w bezimiennej mogile.

24. Gimnazjum męskie. (al. Kopernika 1) W 1803 r. budynkiem szkoły popijarskiej dobudowano trzecie piętro. U schyłku XIX w. w związku z rusyfikacją urządzono tu cerkiew pod wezwaniem św. Iwana Rylińskiego. Uczniowie szkoły brali udział w strajku szkolnym 1905 r. Wydarzenia te opisane zostały w popularnej swego czasu sztuce Jana Adolfa Herta „Młody Las”.

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI TRAKT ROSYJSKI

Druga poł. XIX i pocz. XX w. to okres intensywnego rozwoju Piotrkowa. Kilkakrotnie powiększony został obszar zabudowy miejskiej, a liczba ludności osiągnęła ok. 40 tys. Większość zatrudniona była w przemyśle, handlu, usługach i transporcie. Aktywną grupę stanowiła piotrkowska inteligencja będąca animatorem życia kulturalnego i społecznego. Miasto pozostawało wówczas w zaborze rosyjskim i było siedzibą władz gubernialnych, na czele których stał mianowany przez cara gubernator. Była to najbogatsza gubernia w Królestwie Polskim oraz najgęściej zaludniona w całej Rosji. Wówczas nastąpiła przebudowa miasta, którego najważniejsze ulice przybrały wygląd zbliżony do współczesnego. Nadano im rosyjskie nazwy upamiętniające znaczniejsze miasta Imperium Rosyjskiego. Powstały też zakłady przemysłowe, rozwinęły się rzemiosło i handel zwiększyła się liczba biur i kancelarii. Niektóre zabudowania fabryczne oraz gmachy użyteczności publicznej przetrwały do dziś. Nowe centrum miasta powstało w obrębie obecnych ulic Słowackiego, Wojska Polskiego, POW i Stronczyńskiego. Reprezentacyjny charakter miała też Aleja Aleksandryjska. Mimo nieprzychylnego stanowiska władz rosyjskich rozwijało się również w Piotrkowie życie kulturalne i szkolnictwo, a wśród rosyjskich nauczycieli byli też przyjaciele polskiej młodzieży.